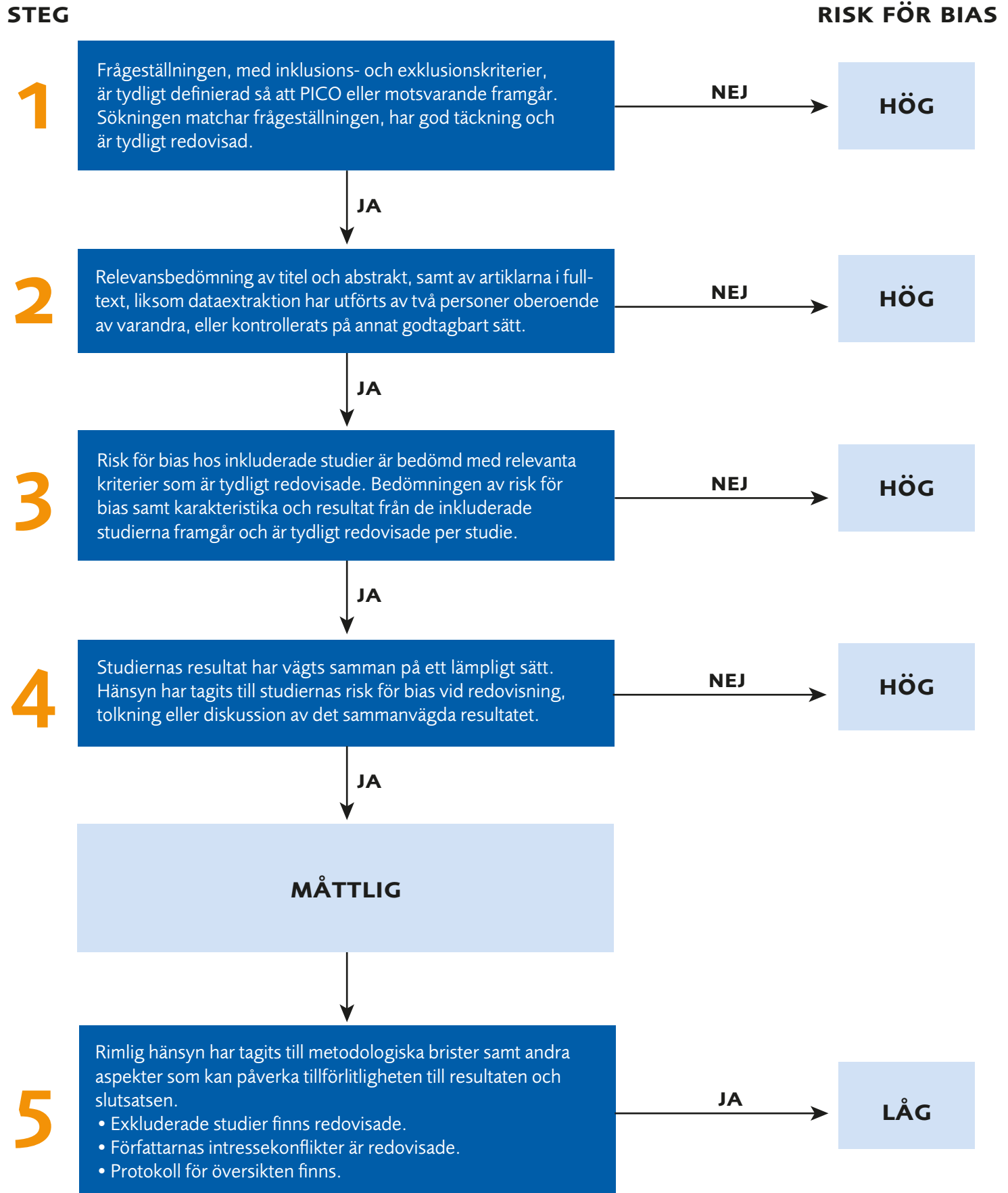

SNABBSTAR 2

Bedömningsmall för systematiska översikter

DENNA VERSION ANVÄNDES I JUNI 2025.
DET KAN FINNAS NYARE VERSIONER. SE SBU:S METODBOK,
WWW.SBU.SE/METODBOK#GRANSKNINGSMALL

Manual till SnabbSTAR 2

Den här manualen riktar sig till personer med kunskaper i metod för systematiska översikter. För mer grundläggande information om systematiska översikter, se [SBU:s Metodbok](#).

Granskningsmallen SnabbSTAR används för att bedöma om den metod som använts för att göra en systematisk översikt har lett till att det finns risk för bias (systematiska fel) och att resultat och slutsatser inte är tillförlitliga. Många av frågorna som behandlas är komplexa och det kan finnas tillfällen där man kan behöva göra andra avvägningar än de som beskrivs i denna manual.

SnabbSTAR är en SBU-bearbetning och anpassning av AMSTAR 2¹. Den bygger på en stegvis och rangordnad bedömning av mallens frågor där risken för att översiktsförfattarna inte har identifierat alla relevanta studier bedöms först. Bedöms risken för bias i något av stegen 1 till och med 4 i SnabbSTAR vara oacceptabelt hög, så behöver man inte gå vidare och bedöma följande steg. Granskarna kan då tidigt identifiera allvarliga brister som leder till hög risk för bias vilket gör att bedömningen kan gå snabbare, och mallen kallas därför SnabbSTAR.

Användning

SnabbSTAR är framtagen för granskning av systematiska översikter av interventionsstudier.

En översikt bedöms stegvis utifrån de steg som finns listade i mallen.

Nivåerna för vad som räknas som hög eller måttlig risk för bias kan bero på vad översikten ska användas till. Ska översiktens slutsatser presenteras ska alla steg från 1 till och med 4 vara uppfyllda för att den ska bedömas ha måttlig risk för bias. För att en översikt ska bedömas ha låg risk för bias ska även kraven i steg 5 vara uppfyllda.

¹ Shea et al. AMSTAR 2: a critical appraisal tool for systematic reviews that include randomised or non-randomised studies of healthcare interventions, or both. BMJ 2017;358:j4008.
<https://doi.org/10.1136/bmj.j4008>.

I en översikt som har låg risk för bias bedöms resultaten vara tillförlitliga. Vid måttlig risk för bias kan översikten användas, men det är viktigt att vara medveten om översiktens brister vid användning av resultaten.

Stegen i mallen tar inte hänsyn till hur överförbara resultaten är till en svensk kontext.

Stegvis och samlad bedömning

SnabbSTAR tillåter möjligheten att avsluta bedömningsprocessen om man identifierat stora brister i ett steg, eftersom stora brister inom ett steg inte kan kompenseras av låg risk för bias i något av de senare stegen.

I en del fall förekommer det dock att en översikt inte fullt ut uppfyller kraven i ett steg, men att bristerna inte bedöms vara så allvarliga att det ensamt motiverar hög risk för bias. Det går då att fortsätta granskningen och göra en samlad bedömning av steg 1 till och med 4, för att se om det finns allvarliga brister inom ett senare steg, eller om det finns flera mindre brister som sammanvägt innebär en hög risk för bias. Finns inte det kan översikten trots mindre brister i ett steg eller flera steg ändå bedömas ha en måttlig risk för bias. Läs mer i slutet av manualen om hur bedömningen kan påverka användningen av en systematisk översikt.

Vem kan använda SnabbSTAR

För att bedöma risk för bias i en översikt krävs förkunskaper i metodik för forskning och systematiska översikter, eftersom SnabbSTAR bedömer risken för bias utifrån hur väl översikten är utförd. För att använda SnabbSTAR krävs inte sakkunskap i översiktens ämne. Specialister kan behöva konsulteras för att besvara vissa frågor, exempelvis informationsspecialister för granskning av sökstrategin (steg 1) eller metodkunniga för bedömning av huruvida studiernas resultat har vägts samman på ett lämpligt sätt (steg 4).

Steg 1 i bedömningsmallen

Frågeställning

Alla delar av översiktens fråga måste vara tydligt beskrivna, till exempel i form av ett PICO. Begränsningar för exempelvis population och utfall ska anges och sedan stämma överens med det som faktiskt inkluderas.

Sökning

En av de vanligaste bristerna i systematiska översikter ligger i hur sökningen utförts eller redovisats.

Sökningen bedöms på följande punkter:

- Har den rimlig täckning för ämnet?

- Är den korrekt genomförd?
- Är dokumentationen av sökningen tillräcklig för att kunna bedöma punkterna ovan?

Sökningen ska vara genomförd i minst två databaser som är relevanta för frågeställningen (Google Scholar räknas inte som en databas, och PubMed och MEDLINE räknas som samma).

För att dokumentationen ska bedömas vara tillräcklig krävs att alla termer listas (inte bara exempelstermer), samt hur de har kombinerats. Sökningen bör vara reproducerbar.

Finns hänvisning till dokumentation av sökstrategin till exempel i bilaga, men bilaga saknas, så kan dokumentationen inte godkännas.

För att sökningen ska bedömas ha tillräcklig täckning ska både kontrollerad vokabulär (om tillämpligt) och fritext användas. Det ska inte finnas uppenbara luckor i terminologin, och sökstrategin ska täcka relevanta delar av frågeställningen. Antalet sökblock och kombinationer av block ska inte innebära onödiga begränsningar av sökningen.

I vissa fall kan undantag göras för en svagt dokumenterad sökning, framför allt en sökning med brister i redovisning av sökfält eller kombinationer av block. Då görs en bedömning baserad på 1) hur välgjord sökningen ser ut i övrigt 2) om träffmängderna och flödesschemat verkar rimliga, samt 3) om det finns andra skäl att anta att sökningen är korrekt genomförd, till exempel om det finns en hänvisning till en annan korrekt sökning eller om den gjorts av en informationsspecialist. Undantag vid svagt dokumenterad sökning noteras som en mindre brist vid sammanvägning.

Steg 2 i bedömningsmallen

Översiktsförfattarnas bedömning av primärstudiernas relevans samt dataextraktion
Översiktsförfattarna ska ha utfört relevansbedömningen i två steg, först en bedömning av titel och abstrakt, och därefter en bedömning i fulltext.

Bedömningen ska ha gjorts av två personer oberoende av varandra, eller kontrolleras på annat godtagbart sätt. Hur man ska se på kontrollerad varierar beroende på vad som ska bedömas.

Exempelvis kan en andra person göra en kontroll av alla exkluderade artiklar på titel och abstraktnivå, eller en delmängd av exkluderade artiklar på fulltextnivå. Dataextraktion bör kontrolleras av ytterligare en person i sin helhet, för att undvika misstag.

Steg 3 i bedömningsmallen

Översiktsförfattarnas bedömning av risk för bias i inkluderade primärstudier
Bedömningen ska ha utförts av två personer oberoende av varandra, eller kontrolleras på annat godtagbart sätt.

Vilka kriterier som använts vid bedömning av risk för bias i inkluderade studier ska vara tydligt angivna, företrädesvis genom användning av en namngiven metod.

Bedömningen av risk för bias ska helst ha gjorts per utfall, men om författarna gjort bedömning per studie behöver det inte noteras som en brist.

När det underlaget består av studier som inte är randomiserade bör författarna ha tagit hänsyn till om tänkbara confounders kan ha påverkat resultatens tillförlitlighet.

Om översiktsförfattarnas bedömning av studiernas risk för bias verkar orimlig eller anmärkningsvärt positiv eller negativ bör det noteras. Här är det en fördel om det går att jämföra med bedömningar som gjorts i andra översikter.

Redovisning av studier

Alla inkluderade studier ska vara tydligt angivna, så att det går att utläsa relevant information. Om informationen finns, men inte är överblickbar eller samlad så kan det i vissa fall vara en brist.

Resultaten från primärstudierna ska finnas redovisade enligt samma mätskala som i studien. Om resultaten enbart redovisas med bearbetade värden är det en brist.

Resultaten från bedömningen av risk för bias ska redovisas per studie. Undantag kan göras om enbart studier med låg eller måttlig risk för bias inkluderas i analyserna.

Steg 4 i bedömningsmallen

Sammanvägning

Med sammanvägning menar vi att resultat från minst två studier analyseras tillsammans.

Kvantitativa resultat kan vägas samman på olika sätt, genom meta-analys, i beskrivande text, grafik, figur eller tabell (syntes utan meta-analys). Sammanvägningen ska matcha översiktens frågeställning och de slutsatser som författarna drar. I metaanalyser bör resultaten viktas, så att resultat från till exempel stora studier med litet konfidensintervall får större tyngd.

I de fall författarna inkluderar både kontrollerade och icke-kontrollerade studier i sin översikt bör det tydligt framgå vilka resultat som baseras på jämförelser mellan studiegrupper och vilka som bygger på jämförelser inom en studiegrupp. Kontrollerade och icke-kontrollerade studier bör inte vägas samman i en meta-analys.

För resultat som vägts samman i en meta-analys kan följande faktorer påverka risken för bias i den systematiska översikten:

- Bias kan uppstå om författarna vägt samman resultat från studier som inte är tillräckligt lika varandra i till exempel population, intervention, utfall eller andra faktorer.

- Bias kan också uppstå om författarna valt att avstå från sammanvägning trots att det finns studier som kan sammanvägas.
- När studier med fler än två armar inkluderats är det viktigt att grupperna hanterats på korrekt sätt² så att inga deltagare räknas mer än en gång. Har det inte gjorts så räknas det som en stor brist och ger upphov till hög risk för bias.
- Att inkludera både RCT och NRSI i samma meta-analys kan vara olämpligt, men behöver inte nödvändigtvis vara en stor brist. Valet ska dock ha motiverats av översiktsförfattarna.

Beslut om typ av modell för metaanalys (random effect eller common/fixed effect) ska guidas av frågeställningen och inte utifrån till exempel värde på I^2 . Detta noteras som en mindre brist.

För resultat som vägts samman utan metaanalys (SWiM) bedöms risken för bias på motsvarande sätt som vid en metaanalys. Dessutom kan följande faktorer påverka risken²:

- En syntes utan metaanalys ska vara rapporterad enligt riktlinjer så att det är transparent hur studierna grupperats, vilken metod som använts för sammanställningen av data och hur data presenterats.
- Det ska finnas en sammanfattning av resultaten och en beskrivning av syntesens begränsningar.

Steg 5 i bedömningsmallen

Bedömning av tillförlitlighet i studier med kvantitativ forskningsmetodik
Författarna bör ha bedömt hur tillförlitligt det sammanvägda resultatet är med GRADE eller annan beskriven metod och låtit det vara tydligt i slutsatserna. Bedömningen redovisas helst i en tabell men oftast görs det i text i översiktens diskussionsavsnitt. Förutom hänsyn till primärstudiernas risk för bias (se Steg 4) så bör en bedömning av studieresultatens

² För att undvika att deltagare räknas in mer än en gång i analysen när studier med fler än två armar inkluderas kan man exempelvis:

- slå samman grupper för att skapa en enda parvis jämförelse (rekommenderas),
- välja två grupper och exkludera de övriga,
- dela jämförelsegruppen i två eller fler grupper med mindre urvalsstorlek och inkludera två eller fler (relativt oberoende) jämförelser, eller
- inkludera två eller fler korrelerade jämförelser och ta hänsyn till korrelationen.

(Källa: <https://training.cochrane.org/handbook/current/chapter-23>)

²Källa: BMJ2020; 368 doi: <https://doi.org/10.1136/bmj.l6890> January 2020

samstämmighet och det sammanvägda resultatets precision framgå och vägas in. Brister i dessa bör påverka bedömningen av resultatets tillförlitlighet.

Författarna bör ha reflekterat över resultatets överförbarhet, det vill säga huruvida den population, intervention eller det utfallsmått som det sammanvägda resultatet baseras på motsvarar vad som ingick i översiktens kriterier för inklusion. Om det exempelvis saknas resultat från en viss åldersgrupp eller om många av studierna använder ett surrogatmått bör det lyftas i slutsatserna.

Risken för publikationsbias, dvs att det finns relevanta studier som saknas i översikten, bör diskuteras.

Exkluderade studier

Studier som inte motsvarar frågeställningen och som författarna har exkluderat vid fulltextgranskning ska vara redovisade i en lista tillsammans med orsak till exkludering.

Studier som exkluderats vid abstraktgranskning behöver inte redovisas.

Protokoll

Ett protokoll för översikten ska ha publicerats och finnas tillgängligt. Undantag görs för översikter publicerade före 2015 då det ännu inte fanns en tydlig norm för publicering av protokoll, och inom forskningsfält där protokoll inte är standard

Intressekonflikter

En jävsdeklaration ska finnas och det ska vara tydligt om det finns eller saknas intressekonflikter. De författare som redovisar en transparent jävsdeklaration ska inte bedömas strängare än de som inte rapporterar alls, eller underrapporterar jäv.

Användning av en översikt

Att använda tidigare systematiska översikter som grund för sitt arbete är resurseffektivt, för även om en översikt har bedömts ha hög risk för bias kan kanske delar av den användas. I tabellen nedan listas användbarheten i relation till risken för bias. Överväg dock alltid att komplettera en översikts litteratursökning för att se om det tillkommit nya studier.

Risk för bias	Användbarhet
Brister i frågeställning eller sökning	Översikten har stora brister och bör inte användas
Klarar steg 1, men har brister i steg 2	Sökstrategin kan användas
Klarar steg 1 och 2, men har brister i steg 3	De relevanta studierna har identifierats och kan granskas och bedömas avseende risk för bias. Uppdateringssökning kan behövas.
Klarar steg 1 – 3, men har brister i steg 4	De relevanta studierna har identifierats och granskats, och kan användas med hänsyn tagen till studiernas risk för bias. Uppdateringssökning kan behövas.
Klarar steg 1 – 4	Översiktens resultat och slutsatser kan användas men en bedömning av tillförlitligheten bör göras. Uppdateringssökning kan behövas.
Klarar steg 1 – 5	Översikten är väl genomförd och resultaten och slutsatser bedöms vara tillförlitliga. Uppdateringssökning kan behövas.